

Waarom eksters stenen gooien

natuurdagboek 25 februari 2014

Regelmatig halen stenen-gooiende eksters de pers. Ze maken zich er niet geliefd mee, want een steen kan een butts slaan in het dak van een heilige koe. En eksters zijn niet WA-verzekerd. Het bord op de foto staat in Den Haag, waar eksters al jaren stenen gooien. Soms worden de vogels gevangen en verhuisd door boswachters. Boswachters zijn er om de natuur tegen mensen te beschermen, maar lenen zich kennelijk ook voor het omgekeerde. Zelf krijg ik lezersvragen als: hoe jaag ik een steenmarter van de zolder, hoe krijg ik reeën uit mijn tuin, hoe verdeel ik fruitvliegjes? Mij intrigeert het juist als de rollen eens worden omgedraaid. Ik vraag me af waarom die eksters met stenen gooien. Zouden ze alleen maar mensen willen verjagen? En geparkeerde auto's? Ze gooien niet zomaar een steen. Ze

schijnen bij voorkeur witte kiezelstenen te gooien. Eksters houden van bling-bling. Misschien vinden ze die kiezels mooi. Maar dan zouden ze er hun nest mee versieren, ze gooien geen bling-bling weg. Of zouden witte stenen associaties oproepen met eieren? Dat ze op een grinddak denken: wauw, duitzenden eieren, een feestmaal! En als een ei dan onverteerbaar blijkt, dat ze het dan teleurgesteld weggoien? Het lijkt me sterk. Eksters horen bij de slimste vogels die er zijn. Die weten na een paar keer wel dat zo'n steen niet te vreten is. Maar eksters gaan ermee door, een goochermerd werpt de eerste steen en de andere kijken de kunst af. Er zijn soms tientallen eksters aan het stenen gooien. De rollen omgedraaid: misschien kijken eksters wel verbaasd naar voetballers en vragen ze zich af: 'waarom rennen mensen achter dat enorme ei aan?'
KOOS DIJKSTERHUIS

In Den Haag gooien soms tientallen eksters met witte stenen. FOTO KEES DE RIJK

Waddenvereniging pleit voor overkoepelend plan windenergie

Er moet één plan komen voor alle windmolens in het Waddengebied. Dat zegt de Waddenvereniging, die eerder deze maand per enquête haar leden raadpleegde over windenergie bij de Wadden, en deze discussie afgelopen week afsluit met een speciale ledenvergadering.

De vereniging beklaagt zich over het gebrek aan regie in het windenergiebeleid. Op dit moment bepalen de drie waddenprovincies Noord-Holland, Friesland en Groningen los van elkaar waar windmolens komen. Het totaalbeeld lijdt daardoor, vindt de Waddenvereniging. Om de weidsheid en de natuurwaarden van het Waddengebied te behouden, vindt de vereniging het noodzakelijk om de verschillende plannen voor de plaatsing van windmolens in samenhang te beoordelen, en niet per afzonderlijke locatie naar de voor- en nadelen te kijken. Zo'n overkoepelend plan is er nu niet.

Windenergie is een lastig thema voor de Waddenvereniging. Enerzijds vindt ze de overstap naar duurzame energie, waaronder windenergie, belangrijk. Anderzijds maken veel leden zich zorgen over de ruimtelijke impact van het groeiende aantal

windmolens. De molens passen niet altijd bij de rust, ruimte en weidsheid van het Waddengebied. Een integrale afweging voor de opwekking van windenergie in het Waddengebied is daarom een vereiste voor de Waddenvereniging.
REDACTIE GROEN

Imker met afgeknipte vleugels

Honingimker Elmar Mook werkt vanuit biologische principes. Maar een keurmerk krijgt hij niet. En zonder kan hij het wel schudden.

TEKST Guido van Diepen

Leone en Elmar Mook streven er naar zoveel mogelijk volgens biologische principes te leven. En ervan te leven. Middenin de huiskamer stapelt Elmar twee bijenkasten op elkaar. Op de houten eettafel staat zelfgemaakte wijn aan ik momenteel lever, kennen mijn werkwijze en weten dat mijn honing schoon is. Maar als ik aan een grotere bioketen wil leveren, kan ik het schudden zonder keurmerk."

Op dit moment heeft de Nederlandse consument weinig keuze. Alle biologische honing die nu in Nederland te krijgen is, komt van over de grens. Het grootste deel van de potjes die in de schappen prijken, komt uit Afrika en Zuid-Amerika. "Daar gaat behoorlijk wat transport aan vooraf", zegt Mook. "Niet echt eco-vriendelijk als je het mij vraagt."

Mook besloot er 'creatief' mee om te gaan. Hij zette het pontificaal op zijn lindehoningpotjes: biologisch zonder keurmerk. En met kleine lettertjes: De oase hanteert de normen van biologische productie. In Nederland is het (nog) niet mogelijk om een biologisch keur-

merk te krijgen voor honing. Maar de imker werd op zijn vingers getikt. Hij ontving een brief van Skal. Hij moet stoppen met het aanduiden van zijn product als zijnde 'biologisch' of 'biologisch zonder keurmerk'. Wel mag hij zijn honing 'natuurlijk' of 'schone honing' noemen. Mook vindt dat onzin. "Volgens Europese regelgeving voldoe ik aan de norm. In Duitsland zijn er talloze biologische imkers die precies dezelfde werkwijze hebben als ik. Dat weet Skal heel goed. Ik heb ze in contact gebracht met diverse Duitse certificeerders en imkers."

ver en duurder dan de gangbare imkerij, verzekert hij. Om die te bekostigen moet hij een meerprijs voor zijn honing vragen. "Maar de consument wil zekerheid voordat ze vijf euro voor een potje betalen. Ze moeten in één oogopslag kunnen zien dat iets biologisch is. Dat geldt ook voor winkeliers. De bedrijven waaraan ik momenteel lever, kennen mijn werkwijze en weten dat mijn honing schoon is. Maar als ik aan een grotere bioketen wil leveren, kan ik het schudden zonder keurmerk."

Op dit moment heeft de Nederlandse consument weinig keuze. Alle biologische honing die nu in Nederland te krijgen is, komt van over de grens. Het grootste deel van de potjes die in de schappen prijken, komt uit Afrika en Zuid-Amerika. "Daar gaat behoorlijk wat transport aan vooraf", zegt Mook. "Niet echt eco-vriendelijk als je het mij vraagt."

Mook besloot er 'creatief' mee om te gaan. Hij zette het pontificaal op zijn lindehoningpotjes: biologisch zonder keurmerk. En met kleine lettertjes: De oase hanteert de normen van biologische productie. In Nederland is het (nog) niet mogelijk om een biologisch keur-

Nederland zou te verstedelijkt zijn om 'schone locaties' te kunnen aanwijzen

Elmar Mook noemde zijn honing 'biologisch zonder keurmerk', maar dat mag niet.

Het hele jaar zoekt Elmar Mook voor zijn bijen naar schone gebieden. Nu heeft hij een kastanjebos bij Nijmegen op het oog. FOTO REYER BOXEM

merk te krijgen voor honing. Maar de imker werd op zijn vingers getikt. Hij ontving een brief van Skal. Hij moet stoppen met het aanduiden van zijn product als zijnde 'biologisch' of 'biologisch zonder keurmerk'. Wel mag hij zijn honing 'natuurlijk' of 'schone honing' noemen. Mook vindt dat onzin. "Volgens Europese regelgeving voldoe ik aan de norm. In Duitsland zijn er talloze biologische imkers die precies dezelfde werkwijze hebben als ik. Dat weet Skal heel goed. Ik heb ze in contact gebracht met diverse Duitse certificeerders en imkers."

Dichtbevolkt

Volgens Skal is de Duitse situatie 'niet te vergelijken met de Nederlandse situatie'. Duitsland is minder dichtbevolkt en kent zeer uitgestrekte bosgebieden, beargumenteer Skal. Volgens Europese richtlijnen moeten binnen een straal van drie kilometer de bronnen voor nectar en stuifmeel hoofdzakelijk bestaan uit biologische gewassen of spontane vegetatie. In een dichtbevolkt en verstedelijkt Nederland met zeer intensief landgebruik is het 'praktisch niet mogelijk' om deze locaties aan te wijzen. "Maar", zegt Mariken de Bruijn van Skal, "een eindconclusie is er nog niet. Het ministerie van economische zaken moet hierover oordelen."

Mook kan die locaties wel aanwijzen, verzekert hij. In zijn rode autootje struint hij gedurende het jaar het hele land af – soms met zijn

zootje of vrouw – op zoek naar gebieden waar zijn bijen van onbespoten bloemen kunnen leven. Zijn bijen stonden al midden in de stad Groningen. En hij heeft nu bij Nijmegen een bos op het oog met tamme kastanjes. "Nederland is als een woestijn voor de bijen. Op de meeste plekken is er niets te vreten voor ze. Als je een bijenvolk dichtbij overheerlijke schone bloesem neerzet, gaan ze echt niet kilometers verderop zoeken om dan toevalligerwijs op de bespoten gewassen van een of andere boer te belanden. Ze zijn bijzonder efficiënt. Bovendien check ik altijd wat er in bloei staat als mijn bijen op pad gaan, zodat ik zeker weet dat de bronnen hoofdzakelijk schoon zijn. Netjes volgens de Europese richtlijnen. Het is een kwestie van je kasten op de juiste plek neerzetten."

Mook belde met Georg Eckert, die verantwoordelijk is voor de certificering van bijsenteelt bij ABCert, de grootste controle-organisatie in Duitsland. Hij adviseerde de imker om zijn honing te laten testen. "Als de honing uit een gebied schoon is, zo redeneert hij, dan is biologische imkerij in dat gebied mogelijk." Zo gezegd, zo gedaan. Mook liet zijn honing onderzoeken op gewasbeschermingsmiddelen door de universiteit Hohenheim te Stuttgart, gespecialiseerd in dit soort honinganalyses. Het rapport met daarin de conclusie dat er geen sporen waren aangetroffen van bestrijdingsmiddelen, stuurde hij op naar Skal.

Maar Skal houdt voet bij stuk. "Het gaat niet om de resultaten van het honingonderzoek", zegt Mariken de Bruijn. "Het gaat om het voldoen aan de Europese richtlijnen."

De imker zit op een cruciaal punt in zijn carrière: doorgaan met zijn huidige, niet erkende, 'biologische' werkwijze en de kosten maar met moeite kunnen dekken. Of minder diervriendelijk zijn en volgens de gangbare imkerwijze een stuk lucratiever werken. "Als ik mijn biologische principes loslaat, voelt dat alsof ik mijn ziel aan de duivel verkoop", zegt Mook. "Ik wil zo diervriendelijk mogelijk

'Als ik mijn biologische principes loslaat, voelt dat alsof ik mijn ziel aan de duivel verkoop'

Kiezen of stelen

Biologisch of niet, landbouw blijft ingrijpen in de natuur. Zo worden biologische koeien gewoon gemolken en roemt een imker, om geld te verdienen, de honing van zijn bijen af. In de natuur overwintert de bij op de eigen honing. Een imker 'steelt' de honing en voert de bijen in de winter suiker om te overleven. Een biologische imker gebruikt hiervoor uitsluitend biologische honing. Om te voorkomen dat een bijenvolk met de koningin wegvliegt, kan er in de vleugels geknipt worden. Maar een biologische imker heeft andere 'trucjes'. Zo kan hij de koninginnencel kapot maken, waardoor de betreffende bij niet doorgroeit tot koningin. De imker 'kiest' op die manier wanneer een nieuwe koningin ontstaat en beheerst zo het volk.

werken en zoveel mogelijk rekening houden met de omgeving. Maar ik moet er wel van kunnen leven. De strenge interpretatie van Skal houdt dit tegen. Ik hoop dat dit in samenspraak met het ministerie wordt opgelost. Mijn vrouw wil liever niet naar Duitsland verhuizen, maar voor de imkerij zou het momenteel beter zijn."

Joni Santing, al meer dan twintig jaar biologische boer in Drenthe, vindt dat het certificeren tegenwoordig eerder belemmerend werkt dan motiverend voor boeren, tuinders en imkers als Mook. Ooit zat hijzelf in de raad van advies van Skal. "De regels worden geïnterpreteerd op een manier die echte vooruitgang op biologisch produceren indamt. Bijen worden bedreigd. Als iemand zich inzet voor die dieren, moet je de deur niet voor hem dichtgooien." Santing zag er vorig jaar van af om de producten in zijn eigen winkel nog biologisch te noemen. "Voor elk wisselwasje – ander etiket, nieuwe controle – wil de certificeerder extra geld. Ik verkoop nog exact dezelfde spullen, alleen mag ik ze in mijn eigen winkel niet meer biologisch noemen. In andere winkels heten mijn producten wel biologisch."

Volgens Mook is het een groot probleem dat Skal een monopoliepositie heeft als toezichthouder op biologische productie. Duitsland heeft achttien certificeerders. "Daar gaat het er veel democratischer aan toe. Er is meer overleg en toezicht op de totstandkoming van regels. Skal overlegt als enige met het ministerie." Volgens Skal is het juist goed dat er slechts één certificeerder is. De Bruijn: "Wij overzien de hele bioketen en kunnen daardoor betere beslissingen nemen."

"Ze zouden de Europese richtlijnen moeten interpreteren ten gunste van welwillende boeren die gaan voor ecologische voornitgang," vindt Mook. "Er is een hele beweging die bereid is concessies te doen en te kiezen voor duurzame teelt. Een keurmerk kan die mensen over de streep trekken."